

Prevenió de la delinqüència mitjançant el disseny ambiental (CPTED) i mitjançant l'espai urbà i arquitectònic (DOC)

PAUL VAN SOOMEREN

Consultoria Van Dijck, van Soomeren en Partners
Amsterdam, Països Baixos

11

1. INTRODUCCIÓ

1.1 La delinqüència i la por de la delinqüència: problemes de gran importància

La Carta urbana europea afirma el dret bàsic dels ciutadans dels pobles europeus a gaudir d'un «poble segur i, en la mesura que sigui possible, sense delictes, delinqüència ni agressions». Aquest dret bàsic a una comunitat segura s'ha consagrat en diversos programes de reducció de la delinqüència d'àmbit local i nacional a tot Europa.

La declaració final d'una conferència internacional organitzada pel Congrés d'Autoritats Locals i Regionals d'Europa del Consell d'Europa (CLRAE, 1997) afirma el següent: «la delinqüència, la por de la delinqüència i la inseguretat urbana a Europa són problemes de gran importància que afecten el públic (...) i trobar-hi solucions satisfactòries és una de les claus per aconseguir pau i estabilitat cívica».

La primera recomanació d'aquesta conferència va ser la següent: «que les autoritats locals i regionals d'Europa desenvolupin plans d'acció integrats per reduir la delinqüència, amb la participació pública constant, en els quals aquesta reducció s'inclogui com a política en tots els aspectes de les responsabilitats de les autoritats locals. Un pla d'aquest tipus hauria de definir la naturalesa i el tipus de delinqüència que s'ha d'abordar, els objectius, el calendari i les propostes d'acció i s'hauria de basar en un estudi actualitzat i global d'estadístiques i diagnòstics de la delinqüència».

Així mateix es va destacar la importància de «promoure la col·laboració entre la policia i els dissenyadors professionals i assegurar-se que els agents de policia rebin una formació especial per poder aconsellar sobre la relació entre la delinqüència i l'entorn edificat».

1.2 Prevenció de la delinqüència i reducció de la por mitjançant la planificació urbanística i el disseny arquitectònic

El Consell de Justícia i Afers Interns de la Unió Europea (reunió del 15 de març de 2001) va arribar a un acord polític sobre la conclusió de la conferència d'experts de la UE «Cap a una estratègia basada en el coneixement per prevenir la delinqüència» (Sundsvall, Suècia, 2001). Aquesta conferència va concloure el següent: «La prevenció de la delinqüència mitjançant el disseny ambiental o mitjançant la planificació de l'espai urbà i arquitectònic (CPTED/DOC) ha demostrat ser una estratègia útil, eficaç, molt concreta i viable per prevenir la delinqüència i la sensació d'inseguretat, integrada en un enfocament multidisciplinar. S'han de compilar, avaluar i fer accessibles als experts els millors mètodes de CPTED/DOC. Aquest procés hauria d'utilitzar un marc comú de conceptes i processos i se n'haurien d'identificar els principis transferibles».

Aquesta conferència europea també va destacar el següent: «pel que fa a la prevenció de la por de la delinqüència, s'ha de considerar i tractar com a problema social per dret propi».

Les declaracions i recomanacions sobre la col·laboració entre els especialistes en disseny i planificació ambiental i els experts en delinqüència són cada vegada més habituals en els països europeus. Aquestes declaracions i recomanacions es basen en assumpcions relatives a les interrelacions entre l'entorn físic i el comportament humà. És obvi que els resultats de la planificació i l'arquitectura urbanístiques influeixen l'elecció de comportaments i de rutes de les totes les persones (joves/gent gran, dones/homes, delinqüent potencial/víctima potencial).

Així, la planificació urbanística també té un impacte sobre la delinqüència i la por de la delinqüència, ja que influeix el comportament i l'actitud de, per exemple:

- delinqüents;
- guardians formals com ara la policia;
- guardians informals com ara residents que vigilen un entorn;
- víctimes potencials (i/o objectius) de la delinqüència o víctimes de la por de la delinqüència.

Un gran nombre d'experiments han demostrat que es pot reduir el nombre de certs tipus de delictes si es modifica l'oportunitat de delinquir en l'entorn edificat sense necessitat de desplaçar l'indret on té lloc el delicte (Hesseling, 1994). Si desplaçem la multitud que surt dels locals nocturns fora dels centres comercials, que es troben buits un cop passada l'hora de tancament, reduïrem el nombre de robatoris i d'incidències vandàliques en els comerços. Si controlem l'accés a les zones d'aparcaments subterranis i en millorem la visibilitat, s'augmentaran les probabilitats de veure i atrapar els delinqüents; al mateix temps, reduïrem el nombre d'agressions sexuals i robatoris de vehicles en aquestes zones d'aparcament. Hi ha una llista molt llarga d'exemples en què podem reduir satisfactòriament el nombre de delictes.

Hi ha diversos exemples de projectes de construcció en què un mal disseny ha contribuït al deteriorament general i al declivi de les zones urbanes. S'han

reconstruït habitatges de subvenció pública mal dissenyats amb la intenció i l'objectiu de disminuir les oportunitats dels delinqüents. En diverses ocasions un cop acabada la reconstrucció, els residents —que havien abandonat les seves cases ja que no s'hi sentien segurs— han volgut tornar-hi. Els nous projectes d'habitatges subvencionats incorporen ara un bon disseny amb prestacions per a la prevenció de la delinqüència. I els investigadors han comprovat que després de, per exemple, la introducció de canvis en el disseny de grans habitatges de subvenció pública, la delinqüència ha disminuït.

Els centres comercials són una altra categoria de construcció que s'està beneficiant d'idees de planificació òptimes. Aspectes com ara la ubicació del centre, els aparcaments i les infraestructures de transport s'estan incorporant en la fase d'avantprojecte per tal d'incloure unes característiques de disseny que siguin òptimes. Els supermercats també estan adoptant mesures per prevenir la delinqüència mitjançant l'espai urbà i arquitectònic i així reduir tant els furtos interns com els delictes comesos pels clients.

També tenim proves molt sorprenents que relacionen la por de la delinqüència amb l'entorn edificat, per exemple, els passos subterranis, la manca de vigilància i sobretot la quantitat d'il·luminació i els carrers foscos. Podem establir paral·lelismes similars pel que fa al vandalisme. Quan se'ls interroga, els delinqüents (i les víctimes) de robatoris, de robatoris de vehicles i d'agressions sexuals o violacions, tots mencionen factors ambientals o de disseny (Cornish i Clarke, 1986). Les conclusions de l'estudi demostren que la sensació d'inseguretat de les víctimes està estretament relacionada amb les mateixes característiques dels indrets que atrauen els delinqüents per cometre un delicte. No és gens estrany que a Europa, cada vegada hi hagi més autoritats locals i regionals que insisteixen a planificar aplicacions que demostrin que s'han adoptat els principis de prevenció de la delinqüència i de reducció de la por mitjançant la planificació urbanística i el disseny arquitectònic.

En aquesta comunicació, presentarem uns quants exemples d'enfocaments passats i presents que intenten incorporar la teoria i la pràctica de la CPTED a l'adopció de polítiques de les autoritats locals, regionals i nacionals que volen aconseguir el dret bàsic de cada ciutadà europeu, previst a la Carta urbana europea: viure en «un poble segur i, en la mesura que sigui possible, sense delictes, delinqüència ni agressions». Per aconseguir aquest objectiu tan important, l'enfocament de la CPTED serà una gran ajuda. Com que l'enfocament de la CPTED està basat en el coneixement, cal comprovar en primer lloc els fets sobre la delinqüència i la por de la delinqüència, cosa que farem en l'apartat següent.

2. DELINQUÈNCIA I INSEGURETAT URBANA: LES DADES MÉS RECENTS

Des del final dels anys vuitanta, existeix un bon instrument per controlar la delinqüència i les percepcions de la delinqüència arreu del món: l'Enquesta internacional de victimització o ICVS.

L'ICVS es va començar a desenvolupar el 1987 per fer estudis internacionals

comparatius. La primera enquesta, realitzada el 1989, es va limitar a quinze països industrialitzats. Amb la segona sèrie de l'ICVS el 1992, el seu abast es va ampliar mitjançant la participació de l'Institut Interregional de Recerca sobre Justícia Criminal de les Nacions Unides, que ha convertit l'estudi en un projecte global que inclou tots els continents. Les enquestes de 1996 i de 2000 de l'ICVS han demostrat aquest aspecte.

L'ICVS té dues característiques principals.

En primer lloc, és un instrument magnífic per controlar la delinqüència i les percepcions de delinqüència i justícia criminal arreu del món de manera estàndard, independentment de la informació procedent de les fonts oficials. El valor únic de l'ICVS es reflecteix en l'interès creixent que hi demostren les organitzacions internacionals clau, per exemple, l'Organització Mundial de la Salut, el Banc Mundial, la Comissió Europea, la Societat Mundial de Victimologia i l'Associació Europea de Prevenció de la Delinqüència mitjançant l'Espai Urbà i Arquitectònic (e-doca). La segona característica principal de l'ICVS és que proporciona una gran quantitat de dades per als investigadors interessats en els patrons, cotes i efectes de la victimització.¹

3. DEL DELINQÜENT A LA SITUACIÓ; DE LA REACCIÓ A LA PREVENCIÓ

Les explicacions tradicionals de la delinqüència es troben en la categoria del debat de la natura contra l'educació.

El teòric de la natura destaca la importància que té la nostra biologia i herència i afirma que és així com la gent es converteix en delinqüent. La gent es veu afectada per la dieta, la química corporal i la genètica igual que els ocells estan programats per emigrar cap al sud o els peixos per tornar als mateixos rius? Aquests són els factors que ens fan ser propensos a tenir un comportament incorrecte.

A l'altra banda, tenim la teoria de l'educació. Segons aquestes idees, l'educació és el que determina el nostre comportament, i també ens influencien la família i els amics a l'hora de cometre un delicte o no. Segurament que tots hem sentit els nostres pares avisant-nos que, si ens ajuntem amb els nens equivocats, aprendrem a comportar-nos malament. També observem com els nens que han rebut abusos dels seus pares, abusen al seu torn dels seus fills. Aquests són els arguments de la teoria de l'educació.

Les explicacions de natura i educació encara estan presents entre nosaltres. Les explicacions d'educació són teories de la personalitat. Les explicacions de natura s'anomenen teories ambientals. Juntament amb un tercer enfocament, la teoria de l'oportunitat, constitueixen els corrents principals de pensament que s'han creat per explicar i prevenir la delinqüència.

De totes maneres, el que necessitaven (i encara necessiten) les persones que es dediquen a fer polítiques no és una explicació de la delinqüència, sinó un mètode

1. Si voleu més informació o voleu llegir el text complet de l'últim informe, vegeu www.wodc.nl.

de d'abordar-la per tal que sigui més fàcil de controlar. Aquests avenços en el camp científic i la necessitat dels creadors de polítiques de trobar mètodes viables van portar els criminòlegs a buscar alternatives a les teories de personalitat i entorn sobre la delinqüència i els delinqüents. Per aquest motiu, va sorgir la teoria de l'oportunitat durant les dècades de 1960 i 1970.²

Aquesta teoria destacava la importància dels quatre pilars: delinqüent, situació, víctima, guardians. La teoria afirma que un atac criminal només té lloc si concorren els tres primers factors i no es dona l'últim (els guardians). Així, aquest enfocament de l'oportunitat se centra en la situació en què un delinqüent troba (o busca) una víctima; sigui una persona a qui atacar, un banc per robar o una casa on entrar.

En aquest enfocament, l'atenció també va passar d'un punt de vista reactiu (prendre mesures després d'un delictes) a una posició més proactiva: prendre mesures abans que es produeixi el delictes i així evitar l'atac.

Un dels àmbits més productius en què s'ha demostrat el valor de l'enfocament de l'oportunitat és en la planificació urbanística i en el disseny arquitectònic. Al Canadà i als Estats Units aquest enfocament es coneix amb el nom de prevenió de la delinqüència mitjançant el disseny ambiental: CPTED (pronunciat *sep-tec*).

La teoria de la prevenió de la delinqüència mitjançant el disseny ambiental es basa en la simple idea que hi ha delictes en part a causa de les oportunitats que ofereix l'entorn físic (vegeu també Kube, 1982). Si fos així, seria possible alterar l'entorn físic de manera que hi hagués menys delictes. Aquesta idea és semblant a la història de l'assistència sanitària, que destaca la importància de les millores ambientals que van canviar profundament la situació sanitària i l'esperança de vida als països occidentals durant els darrers segles. Aquest gran progrés en la situació sanitària de la població es pot atribuir només en part a una millora en els mètodes mèdics, però es deu principalment a enginyers (aigua neta, sistemes de clavegueram millors), tècnics, instituts de conservació de les ciutats, arquitectes i planificadors urbanístics.

Hi ha tres enfocaments o teories diferents que s'engloben sota el títol general de prevenió de la delinqüència mitjançant el disseny ambiental.

Aquest terme va ser encunyat per C. Ray Jeffery, que va publicar un llibre el 1971 en què afirmava que els sociòlegs i els criminòlegs havien donat massa importància a les causes socials de la delinqüència i havien oblidat els determinants biològics i ambientals. Jeffery va suggerir que la prevenió de la delinqüència s'hauria de centrar en factors relacionats amb la biologia de la delinqüència i, sobretot, amb la reducció de les oportunitats ambientals per a la delinqüència.

Segons Clarke (2001), el llibre de Jeffery «va ser tractat amb indiferència o gran hostilitat per part dels criminòlegs, que es van sentir ofesos pels arguments biològics». El llibre contenia una sèrie de consells per reduir les oportunitats, però els seus seguidors —i, en concret, Tim Crowe (1991)— han desenvolupat una sèrie

2. Hem d'afegir que el concepte d'oportunitat ja havia aparegut en publicacions criminològiques del segle XIX. No obstant això, no es va considerar molt important fins a la primera meitat del segle XX. L'oportunitat com a concepte útil per a la prevenió de la delinqüència es va elaborar als voltants de 1920 per investigadors de l'Escola de Chicago (vegeu: CLRAE, 1987 i Soomeren, 1987).

global de directrius per reduir les oportunitats de delinquir en l'entorn edificat, amb la intenció que serveixi de guia per a la policia, els planificadors urbanístics i els arquitectes. Aquestes directrius s'han divulgat en centenars de sessions formatives fetes per Crowe i altres persones arreu dels Estats Units i l'enfocament és molt conegut pel seu acrònim: CPTED.

El segon enfocament que inclou la prevenció de la delinqüència mitjançant el disseny ambiental és la teoria de «l'espai defensable» de l'arquitecte Oscar Newman (1972), que va publicar el seu llibre de manera independent i aproximadament en la mateixa època que Jeffery. Newman va donar gran part de culpa dels alts índexs de delinqüència als habitatges de subvenció pública per la seva distribució i el seu disseny. Sosté que les característiques arquitectòniques i de planificació urbanística dels edificis o complexos d'edificis tenen una influència directa en la naturalesa i la quantitat de delictes locals.

«La nostra tasca durant els darrers dos anys, que s'ha concentrat en... l'organització espacial de les zones urbanes més deprimides, ens ha portat a la conclusió que la forma dels components estàtics del nostre entorn de vida és, per ella, un factor que afecta de manera significativa els índexs de delinqüència» (Newman, 1973, XII).

El concepte central de Newman és l'espai defensable. Aquest concepte inclou quatre elements de disseny diferents. Aquests quatre elements contribueixen, individualment i com a conjunt, a la creació d'un entorn segur (Newman, 1972, 9; Newman, 1973, XV i 2).

a) Definició territorial

Amb l'ús de barreres simbòliques o reals, es pot subdividir un entorn residencial concret en zones que els residents puguin controlar i que puguin sentir com a propietat seva, és a dir, «aquesta és la meua zona, el meu territori». Un punt bàsic d'aquest aspecte és la transició d'espai privat (fàcil de controlar) a espai públic (difícil de controlar).

b) Visibilitat / vigilància

Els veïns han de poder controlar què passa als espais públics o al seu voltant, sigui a l'interior o exterior de l'edifici. Aquesta és una de les condicions de la definició territorial.

c) Estigmatització

Un ús correcte dels materials, un bon disseny arquitectònic i una bona planificació urbanística poden evitar que els residents d'un edifici o complex en concret siguin considerats vulnerables i/o que siguin estigmatitzats, coses que poden originar un sentiment d'aïllament.

d) Zones adjacents

La seguretat de les zones adjacents està determinada en part per la «ubicació geogràfica estratègica de les instal·lacions comunes més utilitzades».

Newman demostra la seva teoria basant-se en dos factors.

En primer lloc, una anàlisi de cent trenta-tres complexos d'habitatges públics a la ciutat de Nova York. Va portar a terme una anàlisi de la delinqüència en aquests complexos utilitzant xifres que li va facilitar el Departament de Policia de l'Autoritat de l'Habitatge de la Ciutat de Nova York.³ En un gran nombre de delictes, aquestes xifres mostren exactament el lloc on s'han comès aquests delictes a dins i al voltant del complex d'edificis.

Es va demostrar que l'ascensor era el lloc més perillós de l'interior de l'edifici, seguit (a certa distància) per l'entrada i el vestíbul, mentre que les escales estaven en quart lloc (sobretot les escales d'emergència al darrera de l'edifici).

No obstant això, Newman ofereix una segona prova de la seva teoria comparant dos complexos d'habitatges adjacents. Un d'ells —diu Newman— té moltes característiques bones d'espai defensable, mentre que l'altre no. Tal com es pot esperar, la delinqüència és mínima en el complex «bo», mentre que és alta en el «dolent». Segons Newman, aquestes dissemblances no es poden desestimar a causa de les diferències en les característiques dels residents dels dos complexos (vegeu també: Newman, 1975 i Newman i Franch, 1980).

Clarke (2001) afirma que «Newman i altres arquitectes progressistes com Richard Gardiner (1978) proposen una gran varietat de recomanacions de disseny detallades per canviar aquestes condicions i fer els habitatges més segurs. El propòsit de les recomanacions de Newman era fomentar el comportament territorial natural dels residents, de manera que poguessin vigilar les zones públiques situades al voltant de les seves residències individuals. La seva tesi va ser molt criticada per criminòlegs i altres científics socials, que el van acusar de «determinisme ambiental» i de fer extrapolacions simplistes del comportament humà prenent com a base el comportament territorial dels animals. De totes maneres, Newman ha tingut un gran impacte en el disseny dels habitatges de subvenció pública en molts països del món. L'abandonament sistemàtic de blocs d'edificis de subvenció pública té molt a veure amb els seus arguments sobre el seu potencial criminogènic. Durant els últims anys, el Govern federal dels Estats Units ha tornat a començar a posar atenció a Newman (Cisneros, 1996) i li ha encarregat que publiqui una reformulació i defensa de les seves opinions (Newman, 1996).

El tercer enfocament del disseny ambiental és la prevenió de la delinqüència situacional, que va ser desenvolupat pel Departament de Recerca Criminològica del Govern britànic a mitjan dècada dels setanta (Mayew *et al.*, 1976; Clarke i Mayhew, 1980; Clarke, 1997). L'enfocament situacional no es preocupa principalment del disseny arquitectònic i de l'entorn edificat. Tampoc no se centra en delictes predadors de robatori. Més aviat és un enfocament global per reduir les oportunitats de qualsevol tipus de delicte en qualsevol lloc.

3. És habitual que les autoritats de l'habitatge dels EUA tinguin un servei policial que treballa en aquests complexos.

4. LA CPTED A EUROPA

A Europa, aquests enfocaments de prevenció de la delinqüència de la CPTED també es coneixen amb el nom d'enfocament situacional —com he dit més amunt—, prevenció de la delinqüència mitjançant l'espai urbà i arquitectònic (DOC) o —per remarcar els aspectes més socials i organitzatius de l'enfocament— reducció de la delinqüència i la por de la delinqüència mitjançant la conservació de les ciutats, la planificació urbanística i el disseny arquitectònic, i reducció de la delinqüència situacional en la teoria de la col·laboració (SCRIPT; Soomeren, 2001).

En termes generals, la versió europea de la CPTED (tingui el nom que tingui) se centra més en temes socials i organitzatius més enllà de l'entorn físic, però ens limitarem, de moment, a utilitzar el nom CPTED.

En les pàgines següents observarem quatre exemples d'enfocaments de la CPTED concrets, tal com s'han aplicat en països europeus:

- la delinqüència i la por de la delinqüència en grans blocs de pisos;
- reaccions i polítiques sobre la por de la delinqüència;
- les certificacions inventades per la policia per implementar la prevenció de la delinqüència com ara Secured by Design (Regne Unit) i Police Label Safe Housing (Països Baixos);
- estandardització europea.

4.1 La delinqüència, la por de la delinqüència i la descortesia en grans blocs de pisos

Durant els anys seixanta i setanta del segle xx, es van construir molts blocs de pisos de subvenció pública. En molts països, aquests edificis han tingut problemes molt seriosos. La delinqüència, però encara més, la por de la delinqüència i la descortesia, van dificultar l'arquitectura i la planificació d'estructures a l'estil Le Corbusier. Aquests edificis van ser construïts per arquitectes idealistes com un tipus «d'utopia dels pobres».

Podem trobar-ne exemples a tots els països europeus:

- Rennbahnweg, Viena (Àustria)
- Argenteuil, prop de París (França)
- Bijlmermeer, Amsterdam (Països Baixos) (Soomeren, 1997)
- Diversos projectes d'habitatges de subvenció pública al Regne Unit (Hough and Mayhew, 1982)

A partir dels anys vuitanta i noranta, la majoria d'aquests edificis es van enderrocar completament o van ser reurbanitzats a fons.

Si volem veure què va anar malament, podem consultar l'obra d'Alice Coleman (*Utopia on trial*, 1985). En el seu llibre, Coleman llança un atac feroç contra els blocs de pisos posteriors a la guerra (la presumpta utopia). Coleman ho fa en forma d'un judici (fictici, és clar) ple d'acusacions, on proporciona proves, acusats, con-

trainterrogacions i un veredict de culpabilitat. Basa el seu cas en un ampli estudi d'investigació de tres zones londinenques: dues zones deprimides del centre i un suburbi. La seva anàlisi detallada va incloure més de cent mil pisos i més de quatre mil residències unifamiliars.

Compara el disseny d'aquests pisos amb el disseny de residències unifamiliars d'abans de la guerra no planificades i, al seu torn, les compara en funció de sis indicadors de malestar social, que l'autora anomena descortesia: grafitis, actes vandàlics, nombre de fills a càrrec, escombraries, orina i excrements. No va investigar la delinqüència. Les característiques arquitectòniques «culpables» són molt semblants a les enumerades per Newman i s'atribueixen a la gran quantitat d'habitatges (nombre de pisos per bloc, alçada de l'edifici, nombre de blocs per complex) i a l'accessibilitat (nombre de pisos per entrada, nombre de passadissos interns de connexió entre blocs, nombre de llocs des d'on es pot accedir a l'edifici, etc.).

El missatge és el següent: com més gran i accessible és, més «descortesia» hi ha. Coleman encara afegeix més comentaris. En el seu llibre, inclou un gran nombre de variables socials i sociodemogràfiques.⁴ De totes maneres, conclou que aquests factors no expliquen (o, més aviat, no ho fan amb prou motiu) el «malestar social».

Només hi ha una excepció. Es va demostrar que la densitat d'infants influeix el grau de malestar social en els complexos estudiats: «...una densitat molt gran d'infants és important i pot ocultar l'efecte del disseny» (Coleman, 1985, 89).

Coleman no només critica, sinó que també indica les mesures correctores i preventives que es podrien prendre. L'essència del seu missatge conservador és «tot el que és petit és bonic». No s'han de fer blocs de pisos molt grans, sinó unitats petites que no siguin molt accessibles. Dóna preferència a cases adossades o semiadossades (del tipus dels anys vint i trenta) amb un petit jardí frontal tancat i un gran jardí posterior que limiti amb els jardins posteriors dels altres veïns. Pel que fa a les objeccions sobre el cost en espai i diners, Coleman les desestima ja que considera que es tracta de mites. Afirmar que les autèntiques raons per construir blocs de pisos no són ni financeres ni espacials, sinó que es deuen a capricis d'arquitectes i planificadors.

Basant-se en les idees de Newman i Coleman, es van enderrocar desenes de centenars d'habitatges i centenars d'edificis. Com que es tractava d'apartaments bastant nous, el cost van ser (i segueixen sent!) de milers de milions d'euros. Els somnis de diversos arquitectes, planificadors i enginyers es van convertir en malsons regits per la delinqüència en què governaven la por i la descortesia.

4.2 La por de la delinqüència

Habitualment, s'anomena por de la delinqüència a la por de convertir-se personalment en víctima de certs tipus de delictes. Per exemple, una pregunta d'un

4. Inclouen estructura poblacional, pobresa, atur, concentració de llars problemàtiques, migració selectiva, la presència o absència de patrulles formals.

estudi de victimització demana als enquestats quines probabilitats creuen que tenen de ser robats en l'any proper. Un altre tipus de pregunta d'un estudi sobre victimització s'utilitza sovint per mesurar la vulnerabilitat a la delinqüència del carrer i la sensació d'inseguretat en relació amb l'entorn urbà:⁵ «Se sent segur caminant sol pel seu barri quan s'ha fet fosc? Se sent molt segur, bastant segur, una mica insegur o molt insegur?». S'ha demostrat que aquesta pregunta ofereix una perspectiva de la «por de la delinqüència» diferent de la de preguntes que, per exemple, demanen sobre les percepcions del risc. Habitualment, les dones i la gent gran són els més temerosos, d'acord amb aquesta pregunta de «seguretat al carrer». Això pot ser perquè algunes persones associen la idea d'estar al carrer quan ja s'ha fet fosc amb una gran varietat de desgràcies (per exemple, accidents i delictes).

Per quin motiu la gent se sent insegura quan es mou per espais públics o semipúblics?

El grau de por i el tipus de delictes que una persona tem varien significativament en funció del sexe i l'edat. Les dones, la gent gran i les persones discapacitades tenen més por de la delinqüència. Temen per la seva seguretat personal i tenen por de la violència al carrer i, en concret, de les agressions sexuals. Fa més por enfrontar-se a delictes com les violacions —que amenacen la integritat i la dignitat d'una persona— que no pas a la pèrdua de béns materials. Per aquest motiu, habitualment les dones se senten més afectades per aquesta sensació que els homes.

Els llocs que fan por no són necessàriament indrets on ja hagin succeït delictes. De totes maneres, la por influencia la manera en què les persones es comporten en relació amb els espais públics. En concret, les dones i la gent gran són més propenses a utilitzar «estratègies elusives» que les mantinguin lluny dels espais i situacions problemàtiques. Tendeixen a limitar les seves activitats a causa de la por de la delinqüència. Aquest comportament té efectes en els barris i fins i tot pot comportar un declivi econòmic.

Els estudis de llocs públics on hi ha hagut agressions sexuals demostren que el tipus i les característiques dels llocs que fan por (per exemple, una mala il·luminació i llocs per amagar-se) estan relacionats amb l'ocurrència del delicte.

S'ha desenvolupat una línia bastant única d'investigació, primer als Països Baixos (RPD, 1985), després a Àustria i posteriorment a Canadà (Wekerle and Whitzman, 1992): estudis d'inventari de llocs reals que provoquen por a les dones. Va ser el moviment de les dones el que va iniciar aquest estudi. L'objectiu és pràctic (millorar la seguretat experimentada i real) i els punts de partida són molt simples:

- les situacions concretes que provoquen sensació d'inseguretat entre les dones;
- la sensació d'inseguretat s'equipara amb la por de la violència sexual o l'amenaça de violència sexual;

5. Vegeu també la pregunta 300 de l'ICVS del 2000. Internet: <http://www.icvs.nscr.nl>. Vegeu també la pàgina 80 de l'informe de l'ICVS del 2000.

- els llocs amb manca de control social es consideren especialment insegurs.

L'estudi es fa d'una manera extremadament pràctica: un grup de dones comprova diversos llocs de la ciutat o del barri. Normalment, ho fan dues vegades a cada lloc: de dia i de nit. Actualment, les acompanyen alguns polítics, agents de policia, experts en il·luminació, planificadors urbanístics i experts en la conservació de ciutats. La majoria de les vegades, els plans de millora es fan al mateix indret; investigació, acció i coordinació esdevenen un únic aspecte durant aquestes auditories (de delinqüència) públiques. A continuació, trobem un resum dels factors més mencionats:

- a) La presència o absència de *gent* a la zona (vianants, usuaris o residents).
- b) L'*estat* o funció de la zona, que determina la implicació de les persones que hi concorren. Per exemple, si és un espai públic o un espai comunitari delimitat.
- c) La *visibilitat*: els residents i vianants veuen què passa als espais públics i semipúblics?
- d) *Fàcil de vigilar*: els mateixos usuaris poden vigilar l'espai sense problemes (il·luminació, obstacles, racons inesperats, etc.) i s'hi poden orientar?
- e) *Gestió i conservació*: un entorn mal conservat i empobrit és un signe que ningú es fa responsable de la zona ni del que hi passa.
- f) El *grau de diversitat*: les grans zones monofuncionals (industrials, residencials, complexos d'oficines) estan desertes durant gran part del dia i de la nit, per tant, no hi ha control social. Tampoc hi ha vigilància a les carreteres secundàries aïllades.

Selm (1985) va obtenir unes conclusions similars en un estudi dels llocs que provoquen por a les dones, és a dir, aquells llocs on no hi ha control social:

- llocs als quals la gent només hi va de manera esporàdica
- llocs on hi ha molt pocs habitatges o no n'hi ha
- llocs que s'utilitzen molt poc i/o que tenen un estat o funció poc clara

No cal que totes aquestes característiques concorrin.

Selm també va observar que les dones eviten llocs en funció de la «presència» de determinades persones. Hi ha llocs que són utilitzats per persones que provoquen por, com ara drogoaddictes, o que tenen una funció que provoca por, com ara la prostitució. Aquest últim aspecte posa en perspectiva l'efecte tan beneficiós de la presència de gent com a garantia de seguretat.

També es va investigar si les percepcions de les dones estaven justificades: els llocs que els fan por també són els llocs on passen coses que provoquen por? Una comparació de les dades del seu estudi amb dades de la policia sobre els llocs on succeïen les agressions sexuals (Loef, 1985) i amb dades d'estudis

d'Alemanya (Gensch i Zimmer, 1980) va demostrar que el *tipus* de lloc que provoca por a les dones es correspon amb el tipus de lloc on passen les violacions i les agressions sexuals.⁶

En resum, podem diferenciar tres factors principals que caracteritzen un «lloc insegur o que provoca por».

4.2.1 *Funció que genera por*

Els delictes contra les persones acostumen a tenir lloc en indrets amb característiques que generen por, com ara la prostitució o el consum de drogues, o en llocs amb certs tipus d'oci o activitats que atrauen persones que provoquen por a d'altres.

El disseny i la planificació urbanístics han de tenir com a objectiu evitar aquestes zones monofuncionals. Això es pot aconseguir barrejant, per exemple, habitatges, oci i compres. D'aquesta manera, es pot millorar el control social i fer que els «generadors de por» siguin menys dominants. Si ja existeix una zona d'oci, és important oferir rutes alternatives als vianants. Aquestes rutes han d'estar transitades, ben il·luminades i han de ser fàcils de vigilar.

4.2.2 *Vandalisme i mala conservació*

Hem de posar molt d'èmfasi en la importància d'una conservació i neteja regulars. Ha d'estar coordinada i ha de ser contínua. S'han d'enretirar ràpidament les escombraries i esborrar els grafitis i les reparacions s'han de fer amb materials que s'assemblin als originals. És vital que el terreny públic no perdi el seu caràcter per causa de ciutadans i visitants negligents i alienats, cosa que encoratja els delinqüents potencials perquè noten que allò no importa a ningú (Parker, 2000).

La neteja d'un lloc i el seu estat de reparació afecten les nostres actituds i els nostres sentiments. S'ha demostrat que, si augmentem la qualitat i la rapidesa del manteniment, hi ha menys danys i negligències intencionats.

Els llocs que s'han abandonat o que no estan ben conservats poden donar la impressió de perill, ja que la manca d'ocupació pot indicar un barri socialment desorganitzat. El sentit de propietat o territorialitat sovint es considera un factor vital per aconseguir que un lloc sigui més segur. Si els residents senten que la zona que es troba més enllà de la seva porta no els pertany, no se sentiran responsables de la seva conservació. Com a resultat, el disseny urbà hauria d'adoptar mesures per augmentar el sentiment de territorialitat.

6. Segons aquest estudi alemany, només el 30% de les violacions va tenir lloc fora de les residències, mentre que una gran quantitat de violacions (42%) les porten a terme persones conegudes per les víctimes (Metz i Ripkema, 1979). Aquesta dada ens fa preguntar si no seria millor que les dones tinguessin més por de les persones de casa que dels desconeguts del carrer.

4.2.3 Disseny urbà problemàtic

Aquest és el tercer factor que caracteritza un lloc insegur o que provoca por. A continuació s'exposen els diversos factors que poden provocar por de la delinqüència o augmentar-la en els espais públics.

a) Manca de vigilància

La manca de vigilància provocada per una mala il·luminació o racons foscos que poden ser amagatalls potencials, fa sentir la gent insegura. Passar per aquestes zones pot ser una experiència esfereïdora, ja que les persones tenen molt poc control sobre la situació (Pointer, 1997).

Les fronteres visuals o reals que separen espais de diferent propietat no s'haurien de convertir en una barrera visual entre pisos o oficines i espais públics. Una situació d'aquest tipus pot provocar una disminució del control social, cosa que pot fer augmentar la delinqüència.

Ser conscient de l'entorn i ser capaç de veure i entendre què passa és important per assegurar la sensació de control en qualsevol situació (Parker, 1997; Payner, 1997). Per tant, la por de la delinqüència es pot reduir mitjançant una bona il·luminació, una visibilitat clara i l'eliminació d'amagatalls per als delinqüents (ILE, 1999). Per tal de millorar la seguretat personal de les víctimes potencials, s'hauria de poder identificar el delinqüent potencial i les seves faccions des d'un mínim de quatre metres de distància.

b) Aïllament: manca de visibilitat per part d'altres

Alguns llocs són tranquils i estan aïllats durant hores concretes del dia o de la nit, com ara les zones industrials, els grans complexos d'oficines, les estacions de transport públic, els centres comercials i els aparcaments, així com els aparcaments de diverses plantes, els passos subterranis o els espais semipúblics que hi ha entre els edificis i els blocs de pisos. Aquesta situació pot millorar si aquests llocs s'omplen de gent o si els residents els vigilen. La diversitat de funcions d'un barri és, per tant, un factor important per evitar l'aparició de grans zones monofuncionals i aïllades, en les quals és impossible garantir la visibilitat per part d'altres persones dia i nit.

Les finestres dels habitatges que donen als espais públics tenen un efecte tranquil·litzador sobre moltes persones, perquè els fa la impressió que hi poden demanar ajuda en cas que sigui necessari. Per tant, les principals vies públiques per a vianants, així com les zones d'entrada als blocs de pisos, haurien de ser visibles des dels habitatges, edificis públics, cotxes, etc. Pel mateix motiu, les sales o les infraestructures dissenyades per a ús comú en edificis residencials no haurien d'estar situades als soterranis ni en llocs aïllats de l'edifici.

Si és impossible organitzar el control social, les zones tranquil·les i els espais semipúblics es poden tancar durant certes hores del dia (per exemple, parcs, estacions de tren, passos soterranis per a vianants, coberts per a bicicletes, espais d'emmagatzematge). Com a mínim, s'hauria de donar l'opció de tancar aquests espais. La idea general, és clar, és que aquests camins, rutes i espais estiguin poblats.

c) Manca d'orientació i de rutes alternatives

Saber on som i on hem d'anar contribueix a reforçar la sensació de seguretat. En situacions de perill personal, és important trobar el camí de sortida més ràpid i curt. Una bona senyalització és molt important, sobretot en zones amb poca visibilitat, per tranquil·litzar la gent i assegurar-los que trobaran una ruta d'escapada si la necessiten. En el cas de rutes aïllades per a vianants i les rutes que creuen zones que provoquen por, caldria facilitar vies alternatives que evitin llocs que podrien propiciar actuacions delictives.

L'Enquesta internacional de victimització (ICVS, vegeu el paràgraf 2) mostra que, en alguns països, la por de la delinqüència i la sensació d'inseguretat és desproporcionadament alta: «Els ciutadans de Catalunya, Austràlia i Polònia són els que tenen més por de sortir sols durant la nit; aproximadament un terç se senten molt insegurs o una mica insegurs. Els següents que tenen més por són els de Polònia, Anglaterra i Gal·les» (ICVS, 2000, 80).

Seria molt útil adoptar algunes mesures, sobretot en països i ciutats on la sensació d'inseguretat és alta. Les idees que hem mencionat anteriorment ens ofereixen algunes idees sobre què podem fer.

4.3 Iniciatives de la policia: Secured by Design i Police Label Safe Housing dels Països Baixos

L'any 1989 la Conferència d'agents sobre la prevenció de la delinqüència a la regió sud-est (SER-SCPOC) del Regne Unit va introduir el seu sistema Secured by Design (SBD), que ara utilitzen la majoria de cossos de policia a Anglaterra i Gal·les. Si observem la ràpida i gran disseminació d'aquesta innovació en prevenció de la delinqüència, podríem dir que aquesta iniciativa va ser un gran èxit.

Actualment, cada cos de policia britànic té especialistes entrenats, coneguts amb el nom d'agents d'enllaç arquitectònic (ALO) o, a Londres, amb el nom de consultors de disseny en la prevenció de la delinqüència (CPDA). Podreu trobar una introducció al paper d'aquests agents i a les seves habilitats en un manual del Ministeri de l'Interior britànic (1997). En aquest manual, la policia demostra que l'entorn físic pot influir significativament en el comportament criminal, ja que el delinqüent es basa en l'oportunitat, l'anonimat, el fàcil accés i la rutes d'escapària ràpides.

Els agents de policia ALO són essencials per a l'aplicació del Secured by Design. L'SBD té com a objectiu fomentar de manera activa l'adopció de millors mesures de seguretat. Els projectes urbanístics que segueixen directrius policials poden estar aprovats i autoritzats a utilitzar un logotip o una certificació oficial com a guardó i com a mètode de promoció en la informació de venda. La policia concedeix la certificació SBD als habitatges nous de subvenció pública que tinguin bones característiques de prevenció de la delinqüència i de reducció de la por. Òbviament, aquesta certificació de la policia ofereix als guardonats un avantatge comercial a l'hora de vendre o llogar aquests habitatges. Es poden obtenir logotips individuals per a: urbanitzacions residencials i condicionaments de cases,

aparcaments, plans comercials (botigues, hotels, polígons industrials, oficines, aparcaments comercials) i edificis públics.

La Fundació per a la Investigació sobre Construccions (BRE) ha avaluat el sistema britànic Secured by Design; Pascoe (1992, 1993, 1993a) recomana: «Tornar a una major flexibilitat, mostrada per alguns dels dissenyadors, en la creació del pla. Suggestim que aquest estudi i d'altres han identificat les pistes situacionals que un delinqüent utilitza a l'hora de prendre la seva decisió. Ara és possible construir un model de risc que combini diversos paràmetres que ofereixin una idea aproximada del risc real de robatori de cada tipus concret d'edifici, ubicació i distribució».

Amb la crítica del format fix de l'aplicació del pla SBD al Regne Unit i la demostració que la perspectiva del delinqüent és bastant diferent de la que estableix l'SBD en les simples mesures de consolidació de la distribució i l'objectiu, Pascoe fomenta un enfocament adaptat als Països Baixos que desenvolupa i implementa la certificació de la policia holandesa Police Label Safe Housing.

Aquesta certificació holandesa es va introduir en tot l'àmbit nacional el 1996. L'objectiu de la certificació és reduir la delinqüència (principalment robatoris, delictes relacionats amb els vehicles, furt, vandalisme i disturbis) i la por de la delinqüència mitjançant el disseny ambiental, les mesures arquitectòniques i la consolidació de l'objectiu.

La introducció nacional de la certificació va estar precedida per un període experimental en una regió policial (Hollands Midden) i les arrels del pla són de fa més d'una dècada.

Si observem amb deteniment les certificacions policials anglesa i holandesa, podem veure algunes diferències sorprenents. Tot i que l'embolcall sembla el mateix, el contingut de la certificació policial holandesa és bastant diferent del de l'anglesa. Utilitzant els paràmetres d'Alexander (Alexander, Ishikawa i Silverstein, 1977), la certificació holandesa se centra més en la planificació urbanística i el paisatge, personifica la perspectiva dels delinqüents (Korthals Altes i van Soomeren, 1989) i es pot utilitzar de manera més flexible per resoldre problemes concrets de cada lloc i les seves solucions.

En un esforç comú, el Comitè de direcció per a projectes d'habitatges públics, els ministeris de Justícia i Afers Interns i consultors privats de Van Dijk, Van Soomeren en Partners (DSP) han donat suport a la iniciativa presa pels agents de policia d'una regió policial.

Es va escollir el llenguatge del món arquitectònic per desenvolupar directrius per a la prevenció de la delinqüència i la reducció de la por. La missió era establir criteris per als habitatges, i també per a l'entorn, tant de tipus arquitectònic com paisatgístic i de planificació. Però l'enfocament holandès no només es diferencia del Secured by Design britànic en aquest aspecte.

Com que es va utilitzar un objectiu més ampli, va ser necessària una base teòrica més àmplia. Aquesta base es va trobar en els paràmetres desenvolupats per Alexander (*et al.*) durant els anys setanta i que van formar l'estructura de la certificació holandesa. Així mateix, podem considerar que els primers estudis i les experiències de la policia en són el contingut.

Tant les certificacions britàniques com holandeses tenien com a objectiu activar i donar suport al client (des d'inversors privats i propietaris fins a l'associació encarregada dels habitatges de subvenció pública). Al cap i a la fi, ha de ser el client qui exigeixi seguretat als arquitectes i als planificadors urbanístics. La nova certificació només ajuda a formular aquestes exigències d'una manera més clara i controlable. En aquest sentit, la certificació de la policia és només una manera de millorar la comunicació entre els clients i els arquitectes/planificadors.

4.3.1 *L'ampli manual de la certificació de la policia holandesa*

Per tal de compilar les directrius del Manual de Safe Housing Label (Korthals Altes en Woldendorp, 1994), es van extreure cinquanta-cinc patrons d'elements de disseny de l'obra d'Alexander que podrien influir en la prevenció de la delinqüència i la reducció de la por. La delinqüència, així com la por de la delinqüència, no són actes o sentiments aïllats, sinó que es poden considerar com a processos: el resultat d'una sèrie de patrons espacials.

Per analogia amb el procés de planificació, i després de l'exemple d'Alexander, els cinquanta-cinc patrons resumits en el manual s'han ordenat des de nivells alts a nivells baixos. Així, podem veure l'enfocament del manual com si es tractés de la caiguda des d'un paracaigudes: just després de saltar, tenim una bona visió general de la zona i posteriorment se'ns van revelant cada vegada més detalls. Al manual hi ha diversos nivells en què s'han de distingir els patrons:

- a) *planificació de la zona* (dimensions de la zona, densitat, alçada i escala, accés amb cotxe i bicicleta);
- b) *distribució de l'edificació* (edificis, cases semiadossades, cases adossades en bloc o en files, terrenys interiors, places tancades);
- c) *funcions específiques dins de l'entorn residencial* (aparcaments a l'aire lliure, garatges privats, instal·lacions per al lleure, túnels, parades de metro i d'autobús, passatges posteriors, etc.);
- d) *participació i responsabilitat dels residents* (gestió del barri, vigilància a les cases, conservació, supervisió, etc);
- e) *disseny de les construccions* (orientació de les sales d'estar, sostres baixos, entrada principal, protecció dels objectius, etc.).

Mentre «salten», els agents de policia poden utilitzar el Manual de Safe Housing Label com un dispositiu automàtic de seguretat que els obliga a obrir el paracaigudes tan aviat com sigui possible. Si actuen massa tard (per exemple, si només comproven la protecció de les cases com a objectius), els serà impossible reunir prou punts per aconseguir la certificació Safe Housing, perquè durant el descens a través dels cinc nivells i els cinquanta-cinc patrons, s'ha de comprovar cada patró (correcte: 1 punt; incorrecte: 0 punts). Quan hagin aterrat, haurien d'haver acumulat un mínim establert de punts.

Al manual, cada patró es tracta en un full utilitzant un format de pàgina molt estricte.

4.3.2 Procés

Quan els promotors de projectes de subvenció pública o les associacions responsables d'aquest tipus d'habitatges sol·liciten l'etiqueta Police Label Safe Housing, el projecte d'edificació i el seu entorn han de complir certs requisits. La certificació només es pot utilitzar quan la policia n'ha concedit el permís. Aquest permís no es pot concedir només a un part del projecte; o tot o res.

És evident que els agents de policia no són dissenyadors: no se'ls demana que facin plànols, però han de comprovar-los en funció dels patrons resumits al manual.

Per tant, els agents de policia han d'estar formats de manera que aprenguin a pensar de manera flexible, cosa que és difícil per a un grup que sempre ha tingut un patró de pensament basant rígid.

Seguint la rígida estructura del manual, els agents de policia poden negociar amb els arquitectes, planificadors i constructors. Tots junts, al manual troben la flexibilitat necessària, que es genera a partir del següent:

- La combinació d'un objectiu (què) definit en termes bastant amplis i l'elaboració concreta (com) que es presenta per a cada un dels cinquanta-cinc patrons. Quan es dubta sobre una de les directrius elaborades, sempre és possible tornar a l'objectiu i trobar una solució alternativa.
- Un sistema de punts bàsics i extra (bonificacions) que poden compensar-se per tal d'arribar al llindar de la puntuació total.
- La relació entre diversos patrons/pàgines que s'indica al manual i que obre les portes a una altra manera de compensar les característiques febles d'un plànol o projecte.

4.3.3 Una certificació per als entorns existents

Basant-se en l'experiència adquirida amb la certificació per a les construccions noves, es va publicar una segona certificació per a cases i barris ja existents que segueix les mateixes línies. Amb aquesta certificació els agents de policia poden estructurar les negociacions sobre seguretat amb tots els actors implicats en el manteniment de cases, residències, edificis, entorns i barris ja existents. Ja que la prevenció de la delinqüència en entorns que ja existeixen implica que hi tinguin interès més actors, es va decidir dividir la certificació per a construccions existents en tres certificats diferents:

<i>Nivell - certificat</i>	<i>Actor - responsable</i>
1. Habitatge	– El propietari o llogater de l'habitatge
2. Edifici o complex	– Associació d'habitatges de subvenció pública, grup de propietaris
3. Entorn o barri	– Les autoritats locals

Per tant, per a cada nivell s'ofereix la possibilitat de sol·licitar un certificat a l'actor més adequat (o potencialment més motivat). Quan s'obtenen tots tres certificats en un 60% de tots els habitatges i en un 60% de tots els complexos d'un barri, la policia concedeix la Certificació d'edificació segura en una zona construïda.

4.3.4 *Avaluació de l'SBD i de la certificació de la policia holandesa*

Les avaluacions dels plans del Regne Unit i dels Països Baixos donen molt bons resultats. El nombre de robatoris disminueix dràsticament quan s'aplica aquest sistema en un entorn nou o ja existent i també disminueixen altres delictes oportunistes com el furt, el vandalisme i la violència al carrer. Així mateix, la por de la delinqüència es redueix de manera significativa quan s'utilitzen els sistemes de les certificacions policials.

A més, un estudi holandès ha demostrat que, al principi, i sobretot els dissenyadors urbanístics i els arquitectes, temien les conseqüències per a les característiques estètiques dels seus dissenys. Un cop s'han familiaritzat amb el manual i el procés de les certificacions, les seves pors no només han desaparegut, sinó que s'han convertit en acceptació i entusiasme: en un dels primers experiments, l'arquitecte va destacar que el seu disseny era fins i tot més coherent després d'utilitzar les directrius de Police Label Safe Housing.

4.3.5 *Amenaces, reptes i possibilitats*

De totes maneres, veure aquests tipus de certificacions com a producte bo i acabat és segurament l'amenaça més gran a la qual ens hem d'enfrontar. Després de la seva introducció en l'àmbit nacional, les certificacions han tingut èxit i són eficaces, però potser d'aquí a uns quants anys el seu efecte començarà a disminuir, ja que els patrons dels delictes, les percepcions i els mètodes d'actuació dels delinqüents canviaran i, fins i tot, hi haurà canvis en la planificació, l'arquitectura i la construcció. Així, com qualsevol altre producte, una iniciativa de prevenció de la delinqüència com la Safe Housing Label també segueix un cicle de vida normal (Berry i Carter 1992).

Quan els efectes de la iniciativa hagin «tocat fons», els policies hauran de prendre una decisió per ampliar la vida del seu producte amb mesures com el relleu, l'afegiment de recursos addicionals o la renovació del pla.

Tanmateix, hauria estat més sensat definir una certificació i un manual des del principi com si fos un procés en lloc d'un producte acabat. El procés consisteix en les negociacions estructurades entre agents de policia i arquitectes/planificadors amb l'objectiu de combinar els millors coneixements i esforços de tots dos móns d'experts amb l'objectiu de prevenir la delinqüència i reduir la por. En aquest sentit, és útil recordar les arrels de la certificació i el manual holandèsos:

- la investigació en prevenció de la delinqüència ambiental;
- l'anàlisi específica de la delinqüència segons el tipus de lloc i d'edifici;

- la incorporació de la perspectiva del delinqüent i els seus mètodes d'actuació (les «entrevistes de prevenció» que els agents de policia fan als delinqüents).

Les anàlisis de la delinqüència i les entrevistes amb el delinqüent s'han de considerar una part essencial per mantenir actualitzades les certificacions com l'SBD i l'holandesa dins d'un entorn (delictiu) canviant. Així, el gran repte no és només «vendre» cada vegada més certificacions sinó també desenvolupar un sistema (un procés d'investigació continu) mitjançant el qual el coneixement sistematitzat de la policia dels riscos de delictes, les percepcions del delinqüent i els mètodes d'actuació del delinqüent s'utilitzin per adaptar de manera constant el pla de certificacions. Una part d'aquest sistema hauria de ser una avaluació acurada i constant dels riscos als quals s'enfronten els habitatges i els barris certificats i no certificats.

Podem arribar a dubtar si la gestió policial, en el futur, serà capaç de dedicar prou energia i experiència a desenvolupar el sistema de manteniment explicat anteriorment i que és necessari per mantenir la certificació actualitzada amb els canvis socials i delictius. A llarg termini, aquest tipus de pla de certificació necessitarà una organització independent en què les autoritats locals i regionals tinguin un paper més dominant.

4.3.6 Altres instruments

És interessant observar que, a Europa, cada vegada hi ha més autoritats que demanen més instruments generals per intentar incorporar de manera regular aspectes de seguretat dins la maquinària burocràtica local oficial.

La pregunta sobre com s'ha d'implementar un projecte concret de prevenció de la delinqüència mitjançant l'espai urbà i arquitectònic a la vostra ciutat o població es respon amb instruments que expliquen com cal estructurar un edifici o un procés de planificació per incorporar-hi mesures de prevenció de la delinqüència. A continuació, trobarem uns quants exemples d'aquest tipus d'instruments:

- Models d'assessorament sobre risc, Fundació d'Investigació per a la Construcció del Regne Unit, companyies asseguradores;
- Veiligheidseffectrapportage (VER) (informe d'assessorament en seguretat i delinqüència), Ministeri de l'Interior dels Països Baixos;
- L'Étude Préable de la Sécurité Publique (EPSP), França.

4.4 Estàndard europeu sobre la prevenció de la delinqüència mitjançant l'espai urbà i arquitectònic

A Europa s'està portant a terme una iniciativa interessant: un estàndard europeu sobre la reducció de la delinqüència mitjançant la planificació urbanística i el disseny arquitectònic.

4.4.1 *Per què és necessària l'estandardització?*

És important aconseguir un acord voluntari entre països, instituts i persones sobre què és un producte o un procés, com hauria de ser, què hauria de fer. Per això, els estàndards són un component clau del mercat europeu unit. Però, evidentment, la idea d'estandardització també es pot utilitzar dins d'un grup format per diversos organismes que treballin en col·laboració, ja que l'estandardització facilita la comunicació entre els diversos participants o responsables que treballen en un procés o que implementen un projecte (per exemple, projectes de prevenció de la delinqüència). Així doncs, els estàndards faciliten la cooperació i la col·laboració i fan que els processos siguin més transparents. Seguir un estàndard és una cosa que les persones i les organitzacions fan de manera purament voluntària: complir-lo no és obligatori.

A mitjan anys noranta es va decidir fer un esborrany d'un tipus general d'estàndard; en part, un estàndard de procediment que s'havia de centrar en les possibilitats que tenen les autoritats locals i regionals, els planificadors urbanístics, els arquitectes i els enginyers de reduir la delinqüència i la por de la delinqüència, en col·laboració amb la policia, les empreses de seguretat, les asseguradores i els veïns.

4.4.2 *Un estàndard europeu per a la reducció de la delinqüència i la por de la delinqüència mitjançant la planificació urbanística i el disseny arquitectònic: TC 325*

El Comitè Europeu de Normalització (CEN) és l'organisme oficial que regeix l'escenari en què es redacta un nou estàndard. Si l'observem des de la distància, el procés és bastant senzill. Tot el que s'ha de fer és redactar un text curt (d'unes vint pàgines) que expliqui com es pot reduir la delinqüència i la por de la delinqüència mitjançant la planificació urbanística i el disseny arquitectònic. No obstant això, aquesta tasca dura uns cinc anys, ja que és essencial un consens total i l'acord de tots els països europeus i de totes les organitzacions clau europees (policia, arquitectes, planificadors, seguretat i assegurança). Tal com hem dit abans, un estàndard és un acord voluntari.

L'acord polític s'aconsegueix en un comitè oficial (comitè tècnic o TC) creat amb l'objectiu de fer un estàndard. Els experts dels grups de treball són els que fan la feina. El gener de 1996, el Comitè Tècnic 325 del CEN (TC325) va reunir-se per primera vegada a Dinamarca. L'objectiu del TC325 és preparar uns estàndards europeus sobre disseny arquitectònic i planificació urbanística que estableixin els requisits per prevenir la delinqüència en construccions noves i ja existents de zones residencials, incloent-hi comerços locals, per tal de garantir la seguretat i la comoditat i minimitzar la por de la violència. Se n'exclouen els estàndards sobre productes de la construcció i dispositius de seguretat.

Es va decidir organitzar la feina en tres grups de treball (GT).

- a) GT 1: terminologia. Aquest grup de treball es concentra en els termes i les definicions i rep informació dels altres dos GT. Aquest GT està presidit per França.

- b) GT 2: planificació urbanística. Els Països Baixos (Paul van Soomeren, DSP) presideixen aquest grup de treball.
- c) El GT 3 està presidit pel Regne Unit (Tim Pascoe) i se centra en el disseny d'habitatges, comerços i oficines.

4.4.3 Estàndard sobre planificació urbanística i reducció de la delinqüència

Com a exemple, ens concentrarem en l'esborrany d'estàndard fet pel GT 2 sobre planificació urbanística.

L'objectiu del GT 2 és facilitar a les persones dedicades a la planificació urbanística i a la prevenció de la delinqüència ambiental (així com als responsables principals: com ara autoritats i residents) consell, directrius i llistes de control sobre l'acció eficaç de diversos organismes necessària per minimitzar el risc de delinqüència i la por de la delinqüència. Observeu que el text de l'estàndard europeu per a la prevenció de la delinqüència mitjançant la planificació urbanística s'ha d'utilitzar en una situació concreta. Per exemple: un nou pla d'edificació als afores de París, un pla de renovació d'un antic moll a Szczecin, o la planificació del centre de la ciutat de Berlín. El text de l'estàndard es divideix en tres parts principals:

- la introducció formula tres preguntes: on, què i qui?
- directrius de disseny (podríem dir-ne trucs i consells per als planificadors urbanístics) per ajudar a complir l'estàndard;
- un diagrama de flux del procés que explica com funciona un procediment de la CPTED correcte pas a pas.

4.4.4 Preguntes introductòries: on, què i qui?

En primer lloc, trobem la introducció de l'estàndard. Tot i que hi ha diversos actors implicats, en teoria, l'enfocament és sempre senzill. Comença amb la resposta de tres preguntes:

— On?

Per identificar la ubicació exacta i el tipus de zona.

— Què?

Per identificar els problemes de delinqüència que tenen lloc en aquesta zona o els problemes que hi pot haver en el futur.

— Qui?

Per identificar els responsables implicats en la definició del problema i la implementació de les mesures per prevenir i reduir el problema de la delinqüència.

Després d'haver respost les preguntes on, què i qui, queden per solucionar dos assumptes importants. En primer lloc, quines directrius es poden oferir per a seguir les estratègies, mesures i accions de la CPTED que calguin i que siguin viables per aconseguir que una zona sigui més segura?

L'estàndard identifica diverses directrius sobre les mesures i accions que es

podrien prendre. En segon lloc, com s'aplicaran i s'executaran aquestes estratègies, mesures i accions de la CPTED? Com serà un procés de cooperació en què hi participin tots els responsables?

Els actors responsables de l'elecció d'estratègies saben, a partir de les anàlisis de delinqüència o de la valoració del risc, quins tipus de delinqüència són destacables en el seu cas i, per tant, poden buscar les millors estratègies a la llista que correspon al seu tipus d'entorn. Aquestes llistes per als vuit tipus d'entorns s'adjunta a l'estàndard, en forma d'annex.

4.4.5 Procés

32

La idea central d'aquest estàndard europeu és que un grup de responsables (per exemple: policia, planificadors, autoritats, promotors, residents) observin junts un pla concret per a la construcció o el condicionament a Londres, París o Amsterdam (per exemple). Els actors han de discutir els riscos de delinqüència i la llista d'estratègies. La plataforma per a aquesta discussió és un equip de projecte o un equip o grup de treball. S'ha d'escollir un conjunt definitiu d'estratègies i mesures concretes en funció de l'espai, el temps, el pressupost i les preferències personals; el grup de treball recomanarà aquestes mesures a un grup d'autoritats responsables, que prendrà la decisió final.

L'estàndard presenta un mètode pas a pas per ajudar i donar suport a un procés efectiu i eficaç d'aplicació, execució i avaluació. Aquesta part del procés de l'estàndard recorda els procediments elaborats en els estàndards internacionals sobre gestió de la qualitat (la sèrie ISO 9000).

Es presenta un diagrama de flux que mostra els passos essencials, com per exemple que les autoritats responsables facin una declaració d'intencions per a un pla o projecte. Han d'iniciar un procés amb l'objectiu de prevenir la delinqüència i la por de la delinqüència en un entorn nou o existent.

Si encara no és operatiu, s'ha de crear un grup de treball multidisciplinar que hauria d'incloure representants de les organitzacions clau implicades en aquest procés concret de disseny i planificació. El grup de treball ha de seguir un procediment que ha d'incloure sis passos ben definits:

- a) *Anàlisi*. Analitzar la tasca preventiva o de reducció de la por present i futura de l'entorn especificat a la declaració d'intencions.
- b) *Objectius*. El grup de treball ha de definir de manera més precisa els objectius que es persegueixen i quan s'hauran d'aconseguir (pla del projecte, objectius parcials).
- c) *Pla*. El grup de treball haurà de redactar un esborrany del pla que contingui el següent:
 - una proposta d'allò que probablement passarà en un futur proper si no es prenen mesures per prevenir la delinqüència i/o la por de la delinqüència;
 - les estratègies més eficaces per aconseguir els objectius de seguretat formulats en el pas b);

- mesures i accions que s'han d'adoptar, incloent costos i efectes previstos. El grup de treball ha de presentar el pla a les autoritats responsables i a tots els actors.

d) *Decisió per part de les autoritats (locals o regionals).*

e) *Acció i implementació.*

f) *Acció de comprovació i correcció.* Si els problemes de delinqüència i/o de por de la delinqüència es produeixen en un nivell inacceptable, les autoritats han de decidir una acció correctora, com ara adoptar mesures preventives addicionals o un condicionament de la zona.

4.4.6 Estàndard europeu: conclusions

En resum, aquest estàndard sobre la reducció de la delinqüència i la por de la delinqüència mitjançant la planificació urbanística presenta a l'usuari els aspectes següents:

- idees sobre com atacar i prevenir la delinqüència mitjançant la planificació urbanística;
- un procediment sobre com organitzar el procés de la CPTED de la millor manera possible.

Una vegada més, cal dir que un estàndard d'aquest tipus *no* és una llei: no és obligatori utilitzar-lo. Però si un grup d'actors o d'autoritats locals o regionals s'encarreguen d'un projecte de construcció concret, poden acordar utilitzar-lo. Des d'aquell moment, l'estàndard esdevé un «codi voluntari» que han de seguir tots els responsables del projecte.

L'esborrany d'aquest estàndard europeu es troba en un estat intermedi i hi participen diversos països europeus (Noruega, Suècia, Dinamarca, Regne Unit, Països Baixos, Bèlgica, Àustria, Suïssa, França, Itàlia, Espanya).

Tot i que mai no podem estar segurs de l'acceptació final d'aquest estàndard, en l'àmbit oficial europeu, tots els ministres europeus de Justícia i d'Interior que treballen a la Xarxa Europea de Prevenció de la Delinqüència (un nou institut a Brussel·les) «haurien de buscar maneres de fomentar un estàndard europeu sobre la reducció de la delinqüència mitjançant la planificació urbanística i el disseny arquitectònic, basant-se en la tasca existent del Comitè Europeu de Normalització».

5. CONCLUSIÓ

La delinqüència i la por de la delinqüència són problemes greus de l'Europa moderna. Durant les últimes dècades, s'han desenvolupat nous enfocaments per reduir la delinqüència i la por de la delinqüència (sensació d'inseguretat). Un d'aquests enfocaments es basa en l'experiència que alguns tipus d'actes vandàlics,

incendis provocats i furts, així com la por de la delinqüència, es poden reduir si es modifica l'oportunitat de delinquir en l'entorn edificat. Aquest enfocament rep el nom de CPTED (prevenció de la delinqüència mitjançant el disseny ambiental) o DOC (prevenció de la delinqüència mitjançant l'espai urbà i arquitectònic).

En aquesta comunicació hem vist quatre exemples d'enfocaments nous i antics que intenten incorporar la teoria i la pràctica de la CPTED en l'elaboració diària de polítiques d'organismes locals, regionals i nacionals dedicats a aconseguir el dret bàsic de cada ciutadà europeu, tal com formula la Carta urbana europea: viure en «un poble segur i, en la mesura que es pugui, sense delictes, delinqüència ni agressions».

34

El primer exemple (delinqüència, por de la delinqüència i «descortesia» en grans blocs de pisos) ha demostrat que la CPTED, en aquest cas, forma part «d'iniciatives d'enderrocament i reconstrucció o renovació que han costat milers de milions d'euros». És bastant obvi que aquests problemes relacionats amb la delinqüència es poden solucionar amb un o només pocs actors, sigui la policia, les autoritats locals, les associacions encarregades dels habitatges de subvenció pública, els residents o els arquitectes i planificadors. Així doncs, un enfocament de col·laboració és un prerrequisit per tal d'aconseguir una acció eficaç.

El mateix es pot aplicar al segon exemple: reduir la por de la delinqüència o la sensació d'inseguretat. Tot i que la relació entre la por de la delinqüència i el real de delinqüència sovint no és coherent o és nul·la, la por constitueix un problema social per dret propi, ja que redueix la qualitat de la vida urbana (por de sortir, evitar certs llocs, etc.). Els enfocaments europeus han demostrat que factors com la presència o absència de gent, la funció d'una zona, la visibilitat i vigilància, la diversitat i la gestió i conservació de la ciutat influeixen en la por.

Les mesures físiques i tècniques tenen un gran impacte en aquest cas i, en aquest sentit, podem argumentar que la por de la delinqüència no és un assumpte de la policia, sinó més aviat dels arquitectes, planificadors, gestors de la ciutat i de la premsa. Una vegada més, cal un enfocament de col·laboració per reduir els nivells de por.

Aquest enfocament de col·laboració s'incorpora totalment en els nous plans i iniciatives com ara el Secured by Design (Regne Unit), la policia i l'estàndard europeu per a la reducció de la delinqüència i de la por de la delinqüència mitjançant la planificació urbanística i el disseny arquitectònic. Aquests enfocaments de certificació i estandardització van més enllà del simple enfocament de la CPTED de la protecció dels objectius. Les certificacions europees de la policia i l'estàndard europeu són conjunts complets que contenen mesures tècniques, físiques, socials i organitzatives per reduir la delinqüència i la por de la delinqüència. Podríem considerar que aquest és, clarament, el camí que cal seguir.

BIBLIOGRAFIA

ALEXANDER, C.; ISHIKAWA, S.; SILVERSTEIN, M. *A pattern language*. Nova York: Oxford University Press, 1997.

- BERRY, G.; CARTER, M. *Assessing crime prevention initiatives: The first steps*. Londres: Home Office, Crime Prevention Unit, 1992.
- CISNEROS, HENRY G. *Defensible Space: Detering Crime and Building Community*. Washington, DC: U.S. Department of Housing and Urban Development, 1995.
- CLARKE, RONALD V. (ed.). *Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. 2a ed. Albany; NY: Harrow and Heston, 1997.
- CLARKE, RONALD V.; MAYHEW, P. *Designing out Crime*. Londres: H.M.S.O., 1980.
- COHEN, LAWRENCE E.; FELSON, M. «Social Change and Crime Rate Trends: A Routine Activity Approach. *American Sociological Review*, 44, 588-608, 1979.
- CONFERENCE OF LOCAL AND REGIONAL AUTHORITIES OF EUROPE (CLRAE) *Local Strategies for the reduction of urban insecurity in Europe*. Barcelona, novembre de 1987.
- CONFERENCE OF LOCAL AND REGIONAL AUTHORITIES OF EUROPE (CLRAE) *Crime and urban insecurity in Europe: the role and responsibilities of local and regional authorities*. Erfurt, febrer de 1997.
- COLEMAN, A. *Utopia on Trial (vision and reality in planned housing)*. Londres: Hilary Shipman, 1985.
- CORNISH, DEREK B.; CLARKE, RONALD V. *The Reasoning Criminal*. Nova York: Springer-Verlag, 1986.
- CROWE, TIMOTHY D. *Crime Prevention Through Environmental Design: Applications of Architectural Design and Space Management Concepts*. Boston: National Crime Prevention Institute; Butterworth-Heinemann, 1991.
- DOE «Planning out Crime Circular 5/94». Londres: HMSO, 1994.
- DETR «Towards an Urban Renaissance». Urban Task Force (informe final), 1999.
- GARDINER, R.A. *Design for Safe Neighborhoods*. National Institute of Law Enforcement and Criminal Justice. Washington, DC: US Department of Justice, GPO, 1978.
- GENSCH, V.; ZIMMER, B. *Gewalt gegen Frauen in Kassel. Arbeitsbericht des Fachbereichs Stadt- und Landschaftsplanung*. Gesamthochschule Kassel, 1980.
- HESSELING, RENE. «Displacement: A Review of the Empirical Literature». *Crime Prevention Studies*, vol. 3, editat per Ronald V. Clarke. Monsey, NY: Criminal Justice Press, 1994.
- HOME OFFICE *Police Architectural Liaison Manual of Guidance*. York: Crime Reduction College, 1997.
- ILE *Guide for crime and Disorder Reduction through a Public Lighting Strategy* (PAINTER, K.); *and Lighting and Crime* (PEASE, K.). Warwickshire, 1999.
- HOUGH, M.; MAYHEW, P. Crime and Public Housing (proceedings of a workshop held in september 1980). *Research and Planning Unit Paper*, 6. Londres: Home Office, 1982.
- JEFFERY, C. RAY. *Crime Prevention through Environmental Design*. 2a ed. Beverly Hills, CA: Sage, 1997.
- KORTHALS ALTES, H.J.; VAN SOOMEREN, P. *Modus operandi woninginbraken*. La Haia: Bureau Landelijk Coördinator Voorkoming Misdrijven, 1989.
- KORTHALS ALTES, H.J.; WOLDENDORP, T. *Handboek Politiekeurmerk Veilig Wonen*. Rotterdam: Stuurgroep Experimenten Volkshuisvesting, 1994.

- KUBE, E. *Städtebau, Wohnhausarchitektur und Kriminalität: Prevention statt Reaction*. Heidelberg: Kriminalistik-verlag, 1982.
- LOEF, C.J. *Aanranding en verkrachting. Gemeente Amsterdam*. Amsterdam: Bestuursinformatie, afd. onderzoek en statistiek, 1985.
- MAYHEW, P.; CLARKE, R.V.; HOUGH, M.; STURMAN, A. *Crime as Opportunity*. Home Office Research Study, núm. 34. Londres: HMSO, 1976.
- METZ, G.; RIJPKEMA, H. *Mythen en feiten over verkrachting*. Groningen, 1979.
- NEWMAN, O. *Defensible Space: Crime Prevention Through Urban Design*. Nova York: MacMillan, 1972 (publicat per Architectural Press, Londres, el 1973).
- NEWMAN, O. *Creating Defensible Space*. Washington, DC: US Department of Housing and Urban Development, Office of Policy Development and Research, 1996.
- NEWMAN, O. *Architectural Design for Crime Prevention*. Washington DC: Law Enforcement Assistance Administration, US Department of Justice; GPO, 1973.
- NEWMAN, O. *Design Guidelines for creating Defensible Space*. Washington DC: GPO, 1975.
- NEWMAN, O. *Community of Interest*. Nova York: Doubleday, 1979.
- NEWMAN, O.; FRANCK, K. *Factors Influencing Crime and Instability in Urban Housing Developments*. National Institute of Justice. Washington DC: GPO, 1980.
- PAINTER, KATE; FARRINGTON, DAVID P. «The Dudley Experiment». *A Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. 2a ed. Editat per Clarke, Ronald V. Albany, NY: Harrow and Heston, 1997.
- PASCOE, T. *Secured by Design: A crime prevention philosophy*. Cranfield: Cranfield Institute of Technology, 1992.
- PASCOE, T. *Domestic burglaries: The burglars view*. Garston: Building Research Establishment (BRE Information paper 19/1993), 1993.
- PASCOE, T. *Domestic burglaries: The police view*. Garston: Building Research Establishment (BRE Information paper 19/1993), 1993.
- PARKER, J. «Safe Cities 3: Relationships between Crime, Urban Insecurity and the Built Environment». International Conference - Crime and Urban Insecurity in Europe: The Role and Responsibilities of Local and regional Authorities. Erfurt: Consell d'Europa, febrer de 1997.
- PARKER, J. «Urban Environment and Crime: Some Pointers Towards Policies and Action». Congress of Local and Regional Authorities of Europe. Estrasburg: Consell d'Europa, juny de 1997.
- PEASE, KEN. «Preventing Burglary on a British Public Housing Estate». *A Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. Editat per Ronald V. Clarke. Albany, NY: Harrow and Heston, 1992.
- POYNER, BARRY. «Situational Crime Prevention in Two Parking Facilities». *A Situational Crime Prevention: Successful Case Studies*. 2a ed. Editat per Ronald V. Clarke. Albany, NY: Harrow and Heston, 1997.
- RIJKSPLANOLOGISCHE DIENST (RPD) *Maakt de gelegenheid de dader? Een verkennende studie over de kwaliteit van de openbare ruimte in de stad en sociale veiligheid*. Rijks Planologische Dienst; Ministerie van VROM, Staatsuitgeverij's-Gravenhage, 1985.

- SELM, E. VAN; LODDER, A.; BUITENHUIS, M.; ARKENSTEIN, M. *Eng op straat*. Wageningen, 1985.
- SOOMEREN, P. VAN; DE SAVORNIN LOHMAN, VAN P.; CARON, H.; de SAVORNIN LOHMAN, L.; VAN DIJK, B. *Gebouwde Omgeving en Criminaliteit*. Ministerie van Volkshuisvesting, Ruimtelijke Ordening en Milieubeheer, Gravenhage 1987.
- SOOMEREN, P. VAN, «Experiences at the crossroads of townplanning, architecture, security and crime prevention». The International Forum on Promoting Safer Cities and Secure Housing, Tòquio: setembre de 1995.
- SOOMEREN, P. VAN; WOLDENDORP, T. «Secured by Design in the Netherlands». *Security Journal*, 7, 185-195, 1996.
- WEKERLE, G.R.; WHITZMAN, C. *Safe Cities: Guidelines for Planning, Design, and Management*. American Planning Association Book Service, 1992.